

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор інклюзивно-методичної
кабінету спеціальної освіти

О.Б.Жильцов

20 15 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи інклюзивної педагогіки

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напря́м підготовки 6.010102 «Початкова освіта»

(шифр і назва напряму підготовки)

спеціальність _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2014 – 2015 навчальний рік

Робоча програма «Основи інклюзивної педагогіки» для студентів за напрямом підготовки 6.010102_«Початкова освіта».

Розробники: О.В. Мартинчук, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти, Ю.М.Найда, старший викладач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Протокол № 8 від “11” лютого 2014 року

Завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти
_____ (О.В. Мартинчук)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту Людини _____ Н. А. Клішевич

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.	4
Структура програми навчальної дисципліни.	10
I. Опис предмета навчальної дисципліни	10
II. Тематичний план навчальної дисципліни.	11
III. Програма	12
<i>Змістовий модуль I. Теоретичні та законодавчо-нормативні засади</i> <i>інклюзивної освіти. . . . .</i>	12
<i>Змістовий модуль II. Організація професійної діяльності вчителя початкової</i> <i>школи в умовах інклюзивного навчання . . . . .</i>	16
IV. Навчально-методична карта дисципліни «Основи інклюзивної педагогіки»	22
V. Плани семінарських занять.	23
VI. Завдання для самостійної роботи.	29
Карта самостійної роботи студента.	32
VII. Індивідуальна науково-дослідна робота (навчальний проект)	33
VIII. Система поточного та підсумкового контролю.	35
IX. Методи навчання.	38
X. Методичне забезпечення курсу	38
XI. Рекомендована література.	39
Основна.	39
Додаткова.	41

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з курсу «Основи інклюзивної педагогіки» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану напряму підготовки 6.010102 – Початкова освіта.

Згідно з наказом Міністерства освіти й науки України від 23.07.2013 № 1034 «Про затвердження заходів щодо впровадження інклюзивного навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2015 року» у всіх вищих навчальних закладах, які здійснюють підготовку педагогічних працівників, у тому числі й фахівців за спеціальністю «Початкова освіта», рекомендовано запровадити навчальну дисципліну «Основи інклюзивної педагогіки» з метою виконання постанови Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах».

Програму розроблено з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки України, які відображені у:

– *Концепції розвитку інклюзивної освіти* (наказ МОН від 01.10.2010 р. № 912), де в частині модернізації вищої педагогічної освіти передбачено спеціальну підготовку педагогічних кадрів для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання;

– *інструктивно-методичному листі* МОН, молоді та спорту № 1/9-384 від 18.05.2012 р. «*Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання*»;

Навчальна програма з курсу «Основи інклюзивної педагогіки» для напряму підготовки 6.010102 – Початкова освіта розроблена на основі програми курсу «Основи інклюзивної освіти» для вищих навчальних закладів,

які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста, магістра педагогічного спрямування: укладач А.А. Колупаєва, доктор педагогічних наук, професор, рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/11-1912 від 13.02.12).

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, якими повинен опанувати бакалавр відповідно до алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Основи інклюзивної педагогіки», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

На сучасному етапі розвитку освітньої системи в Україні активного впровадження набуває інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір, що зумовлює суттєве оновлення змісту, організаційних форм і технологій навчання, виховання і розвитку цієї категорії дітей, забезпечення їм психолого-педагогічного та соціального супроводу в освітньому просторі дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів.

Услід за А.А. Колупаєвою вихідними концептуальними положеннями при розробленні дисципліни «Основи інклюзивної педагогіки» стали: основні визначення гуманістичної педагогіки і психології щодо задоволення соціогенних потреб дитини; культурно-історична теорія розвитку вищих психічних функцій і положення щодо спільності закономірностей розвитку здорової дитини і дитини з психофізичними порушеннями; концепція опосередкованості розвитку особистості її діяльнісною позицією і середовищем перебування.

Мета навчальної дисципліни:

–формування систематизованих уявлень про теоретичні, нормативно-правові засади впровадження інклюзивної форми навчання, особливості організації, проблеми і перспективи проектування інклюзивного освітнього

– середовища для дітей з порушеннями психофізичного розвитку;

– формування загальнокультурних та професійних компетенцій майбутніх вчителів, необхідних для ефективної діяльності в якості виконавців програм інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Завдання навчальної дисципліни:

- сформувати усвідомлене розуміння основних положень інклюзивної освіти;
- виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності;
- забезпечити досконале володіння стратегіями інклюзивного навчання та взаємодії педагогів з батьками дітей з особливими потребами.

Процес вивчення дисципліни спрямований на ***формування*** наступних ***компетенцій:***

соціально-особистісних:

- здатність вивчати об'єкти і процеси з точки зору соціоекономічних та культурно-історичних умов їх виникнення;
- здатність вибудовувати соціальну взаємодію на принципах толерантності, різноманітності;
- здатність до самовдосконалення та саморозвитку на основі рефлексії своєї діяльності;
- здатність розуміти та сприймати етичні норми поведінки відносно осіб з порушеннями психофізичного розвитку;
- розуміння необхідності та дотримання норм здорового способу життя;

загальнонаукових:

- володіння базовими уявленнями про основи філософії освіти, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості дитини з порушеннями психофізичного розвитку;
- здатність брати участь у професійних дискусіях та інтерактивних

обговореннях, логічно аргументуючи власну точку зору;

- здатність використовувати інноваційні технології в практичній діяльності;

інструментальних:

- володіння практичними способами пошуку наукової і професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, мережевих технологій, баз даних і знань;
- володіння дослідницькими навичками щодо вивчення актуальних проблем розвитку інклюзивної освіти в сучасному світі;

професійних:

- володіння базовими уявленнями про категорії осіб з порушеннями психофізичного розвитку, які є суб'єктами інклюзивного навчання, розуміння значення комплексного підходу у наданні корекційних освітніх послуг в інклюзивному середовищі;
- володіння сучасними уявленнями про принципи організації, навчально-методичне забезпечення та механізми практичної роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку, в загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивною формою навчання;
- володіння сучасними уявленнями про принципи державної політики у сфері інклюзивної освіти, шляхи вирішення актуальних проблем інклюзивної освіти;
- володіння базовими уявленнями про основні закономірності, історичні та сучасні досягнення практичної роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку; розуміння ролі особистості корекційного педагога у роботі з особами, які мають порушення психофізичного розвитку;
- володіння базовими знаннями щодо впровадження системного підходу в організації інклюзивного навчання молодших школярів;

- володіння уявленнями про досвід інклюзивної освіти в Україні та інших державах світу;
- здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування, навички роботи в команді;
- володіння умінням вести ділову дискусію;
- здатність розуміти високу соціальну значущість професії, відповідально і якісно виконувати професійні завдання, дотримуючись принципів професійної етики;
- здатність брати участь у міждисциплінарній та міжвідомчій взаємодії спеціалістів у вирішенні професійних завдань у галузі психолого-педагогічної діяльності з метою формування системи позитивних міжособистісних стосунків, психологічного клімату та організаційної культури в освітньому закладі;
- здатність організовувати міжособистісні контакти, спілкування дітей з порушеннями психофізичного розвитку та їх ровесників у процесі внутрішньої інтеграції, спільну діяльність дітей та дорослих, спільну та індивідуальну діяльність дітей відповідно до вікових норм їх розвитку;
- володіння сучасними технологіями проектування і організації наукового дослідження у своїй професійній діяльності на основі комплексного підходу до вирішення проблем професійної діяльності.

спеціалізовано-професійних:

- здатність використовувати професійно-профільовані знання під час взаємодії з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту;
- здатність володіти навичками роботи з комп'ютером на рівні користувача, використовувати інформаційні технології для рішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен:

- **знати:** основний зміст, структуру, напрями, специфіку діяльності вчителя початкової школи загальноосвітнього навчального закладу з організації та впровадження інклюзивного навчання; науково обґрунтовані методи і сучасні технології в організації власної професійної діяльності; особливості взаємодії вчителя зі спеціалістами інших служб в системі інклюзивного навчання;
- **вміти:** використовувати теоретичні знання і практичні уміння, отримані під час вивчення різних навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування, при організації корекційного супроводу дітей з психофізичними порушеннями в умовах інклюзивного навчання; працювати з нормативно-правовими джерелами в галузі інклюзивної освіти;
- **володіти:** навичками створення сприятливих умов для взаємодії дітей з особливими потребами з усіма учасниками навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання.

Реалізація завдань для досягнення результатів навчальної дисципліни здійснюється шляхом використання як традиційних технологій, методів і форм навчання, так і інноваційних технологій, активних та інтерактивних форм проведення занять.

Програма складається з 2 модулів (1,5 кредита) – 54 години: 12 год. лекційних, 8 год. семінарських, 4 год. індивідуальних, 3 год. модульного контролю, 27 годин самостійної позааудиторної роботи. Вивчення студентами навчальної дисципліни "Основи інклюзивної педагогіки" завершується заліком.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1,5	Галузь знань 0101 «Педагогічна освіта»	варіативна	
Модулів – 2	Напрямок підготовки 6.010102 «Початкова освіта»		
Змістових модулів – 2		4-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: творчий проект		Семестр	
Загальна кількість годин – 54		8-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>бакалавр</u>	Лекції	
		12 год.	
		Практичні, семінарські	
		8 год.	
		Лабораторні	
		-	
		Самостійна робота	
		27 год.	
Індивідуальні завдання:			
4 год.			
Вид контролю:			
залік			

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Змістовий модуль I. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ									
1.	Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.	12	6	2		2	2	6	
2.	Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти.	8	4	2		2		4	
		1							1
Разом		21	10	4		4	2	10	1
Змістовий модуль II. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ									
3.	Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання	8	4	2			2	4	
4.	Педагогічний супровід дітей з порушеннями психофізичного розвитку в інклюзивному класі	10	4	2		2		6	
5.	Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі	8	4	2		2		4	
6.	Роль родини у впровадженні інклюзивної освіти.	5	2	2				3	
		2							2
Разом		33	14	8		4	2	20	2
Разом за навчальним планом		54	24	12		8	2	27	3

ІІІ. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНАДАВЧО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Тема 1. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОГО УСТРОЮ: ГЕНЕЗИС, ПОНЯТІЙНО- ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ (2 год.)

Вступ до навчального курсу: програма, структура та очікування. Визначення понять «інтеграція», «соціальна інтеграція», «освітня інтеграція», «інклюзія», «інклюзивна освіта», «інклюзивне навчання», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін.. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти й інклюзії. Еволюція ставлення суспільства та держави до осіб з психофізичними порушеннями й становлення системи спеціальної освіти. Соціальна та медична моделі порушень психофізичного розвитку. Основні принципи інклюзивної освіти. Міжнародні організації, що формують політику в галузі інклюзивної освіти. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи.

Основні поняття теми: діти з особливими потребами, інтеграція, освітня інтеграція, соціальна інтеграція, інклюзія, інклюзивна освіта, інклюзивне навчання.

Рекомендована основна література

1. Байда Л.Ю. Інвалідність та суспільство:[навч.-метод. посіб.] / Л.Ю. Байда, О.В. Красюкова-Еннс, С.Ю. Буров та ін. / За заг. ред. Л.Ю. Байди, О.В. Красюкової-Еннс. – К., 2012. – 216 с. [Електронний ресурс]. – Режим

- доступу: <http://www.education-inclusive.com/kursi-ta-posibniki-rozrobleni-v-ramka/> - Назва з екрану.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – С. 5-141.
  3. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: [наук.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Вид. група «АТОПОЛ», 2011. – С. 7-43. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
  4. Конвенція ООН про права людей з інвалідністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 - Назва з екрану.
  5. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – С. 40-62.
  6. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 6-21. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
  7. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, приняты Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994. – К., 2000. – 21 с.

Рекомендована додаткова література

1. Малофеев Н.Н. Современный этап в развитии системы образования в России: результаты исследования как основа для построения программы развития // Дефектология. – 1997. – № 6. – С. 3-14.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: [навч.-метод. посіб.]/А.А.Колупаєва, Н.З.Софій, Ю.М.Найда - К.: 2007. – 128 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=4 – Назва з екрану.
3. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН України від 01.10.2010 р. № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>. – Назва з екрану.
4. Найда Ю.М. Соціальна інклюзія. Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія [метод.посіб.]/Ю.М.Найда, Ткаченко Л.М.- К: ТОВ «Видавничий Дім «Плеяди», 2012.- 68с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ussf.kiev.ua/iearticles/72> - Назва з екрану.
5. www.ussf.kiev.ua/ieeditions/ – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»
6. www.ispukr.org.ua – сайт Інституту спеціальної педагогіки НАПН України
7. www.education-inclusive.com/materiali-shho-prisvyacheni-inklyuzivnij/ - сайт канадсько-українського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» - Назва з екрану.

Семінарське заняття 1

Генезис науково-термінологічних підходів до проблеми залучення осіб з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір.

Тема 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ (2 год.)

Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти. Саламанська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО. Конвенція ООН про права людей з інвалідністю. Освітні закони України. Сучасна освітня нормативно-правова база (положення про спеціальну школу, положення про ПМПК, положення про індивідуальне навчання, порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах тощо). Аналіз українського законодавства щодо забезпечення рівного доступу дітям з психофізичними порушеннями до якісної освіти.

Основні поняття теми: Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, Саламанська декларація, документи ООН і ЮНЕСКО, освітні закони та нормативні документи України.

Рекомендована основна література

1. Байда Л.Ю. Інвалідність та суспільство:[навч.-метод. посіб.] / Л.Ю. Байда, О.В. Красюкова-Еннс, С.Ю. Буров та ін. / За заг. ред. Л.Ю. Байди, О.В. Красюкової-Еннс. – К., 2012. – 216 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com/kursi-ta-posibniki-rozrobleni-v-ramka/> - Назва з екрану.
2. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – С. 21-43. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
3. Конвенція ООН про права людей з інвалідністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 - Назва з екрану.
4. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 22-47. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.

Рекомендована додаткова література

1. Аналіз законодавства України щодо відповідності міжнародним вимогам забезпечення рівних прав у здобутті освіти для дітей з особливими потребами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com/materiali-shho-prisvyachenii-inklyuzivnij/> - Назва з екрану.
2. Данілявічуте Є.А. Закономірності виникнення, сутність та місце інклюзії у єдиній системі освіти в Україні // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (65). – 2013. – С. 2-8.

3. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: [практ. посіб.] / [Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.
4. Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи. Резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lokachi-osvita.ucoz.ua>PMPK/inkluzivna_osvita_v... - Назва з екрану
5. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН України від 01.10.2010 р. № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>. – Назва з екрану.
6. Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання / Інструктивно-методичний лист МОН, молоді та спорту № 1/9-384 від 18.05.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/ – Назва з екрану.
7. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994. – К., 2000. – 21 с.
8. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах // Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п> – Назва з екрану.
9. Про затвердження заходів щодо впровадження інклюзивного навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2015 року / Наказ Міністерства освіти й науки України № 1034 від 23.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1034729-13> – Назва з екрану.

Семінарське заняття 2

Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі інклюзивної освіти

Контрольно-модульна робота № 1 (тести).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Тема 3. КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА ЯК СКЛADOVA ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ (2 год.)

Корекційно-розвивальна робота та її значення у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Поняття про корекційну спрямованість навчання. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання. Основні принципи корекційно-розвивальної роботи. Шляхи забезпечення корекційного компоненту інклюзивної освіти. Алгоритм визначення корекційних цілей. Корекційно спрямовані методики навчання дітей різних нозологій та їх використання у навчальному процесі. Засоби корекції. Участь батьків у забезпеченні ефективності корекційної роботи. Значення корекційно-педагогічного супроводу для загального розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Основні поняття теми: корекційно-розвивальна робота, корекційна спрямованість навчання, корекційний компонент інклюзивної освіти, засоби корекції.

Рекомендована основна література

1. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – С. 76 -89. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
2. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: [навч.-метод. посіб.]/ А.А.Колупаєва, О.М.Таранченко – К.: «АТОПОЛ», 2010. – 96 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
3. Миронова С.П. Корекційно-педагогічний супровід інклюзивної освіти // Матеріали інтернет-конференції / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана

Огієнка [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://fkspp.at.ua/konf2/mironova_s.p..pdf – Назва з екрану.

4. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 101-111. [Електронний ресурс].- Режим доступу:
http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.

Рекомендована додаткова література

1. Єфімова С.М. Як зробити школу інклюзивною?: [практичний посіб. для адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com> – Назва з екрану.
2. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілявічутє, С.В. Литовченко. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 197 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»). [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
3. Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання / Інструктивно-методичний лист МОН, молоді та спорту № 1/9-384 від 18.05.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/ – Назва з екрану.

Тема 4. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ (2 год.)

Значення педагогічного супроводу дітей, які мають особливі потреби, в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Завдання і зміст педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчання: індивідуальна програма розвитку, адаптації і модифікації, диференційоване викладання, моніторинг успіхів учнів, інклюзивне оцінювання. Створення сприятливого навчально-розвивального інклюзивного середовища, доступність та універсальний дизайн.

Основні поняття теми: педагогічний супровід дітей раннього і дошкільного віку, навчально-розвивальне інклюзивне середовище.

Рекомендована основна література

1. Данілявічутє Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / Е.А. Данілявічутє, С.В. Литовченко / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – С. 76-89. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
3. Миронова С.П. Корекційно-педагогічний супровід інклюзивної освіти // Матеріали

- інтернет-конференції / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fkspp.at.ua/konf2/mironova_s.p.pdf – Назва з екрану.
4. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 101-111. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
  5. Тарначенко О.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.]/ О.М.Тарначенко, Ю.М.Найда.- К. «А.С.К.», 2012. – 124 с. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.

Рекомендована додаткова література

1. Даниєлс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. // Е. Даниєлс, К.Стаффорд – Львів: Т-во «Надія», 2000.– 255 с.
2. Єфімова С.М. Як зробити школу інклюзивною?: [практичний посіб. для адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com> – Назва з екрану. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: [практ. посіб.] / [Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.
3. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілявічутє, С.В. Литовченко. – К.: Видавнична група «А.С.К.», 2012. – 197 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»). [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
4. Колупаєва А.А. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: [навч.-метод. посіб.]/А.А.Колупаєва, Н.З.Софій, Ю.М.Найда - К.: 2007. – 128 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=4 - Назва з екрану.
5. Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання / Інструктивно-методичний лист МОН, молоді та спорту № 1/9-384 від 18.05.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/ – Назва з екрану.
6. Сак Т. Контроль та оцінювання соціальної компетентності учнів з особливостями психофізичного розвитку в інклюзивному класі // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (58). – 2010. – С. 8-11.
7. Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: [навч. курс та наук.-метод. посіб.]. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
8. Сак Т.В. Технологія зворотного зв'язку в інклюзивному навчанні // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (64). – 2012. – С. 2-5.

Семинарське заняття 3

Особливості педагогічного супроводу молодших школярів різних нозологічних груп в умовах інклюзивного навчання.

Тема 5. ПРОФЕСІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ (2 год.)

Створення адекватних організаційно-педагогічних умов – запорука успішного інклюзивного навчання. Професійне співробітництво як одна з основних умов ефективного інклюзивного навчання і виховання дітей з психофізичним и порушеннями.

Науково-методичні основи професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі. Професійне співробітництво як сучасна тенденція організації освітнього процесу. Психолого-педагогічні особливості професійного співробітництва. Організація професійного співробітництва в інклюзивній школі. Бар'єри в розвитку професійного співробітництва. Організація діяльності міждисциплінарної команди спеціалістів. Специфіка співробітництва різних фахівців в інклюзивній школі.

Основні поняття теми: професійне співробітництво, міждисциплінарна команда спеціалістів.

Рекомендована основна література

1. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілявічутє, С.В. Литовченко. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 197 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»). [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
2. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 273 с. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
3. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – 307 с. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
4. Семаго М.М. Междисциплинарное взаимодействие специалистов инклюзивного образования / М.М. Семаго, Н.Я. Семаго. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.f-nashideti.ru/inclusiya/182-mezhdisciplin.html> – Название с экрана.

Рекомендована додаткова література

1. Єфімова С.М. Лідерство та інклюзивна освіта: [навч.-метод. посіб.] / С.М. Єфімова, С.В. Королук / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 164 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

2. Мартинчук О.В. Формування толерантності як складової професійно-педагогічної підготовки студентів до роботи в інклюзивних закладах освіти // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 березня) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка та ін.; за заг. ред. В.О. Огнев'юка [редкол.: В.О. Огнев'юк, В.П. Андрущенко, Л.Л. Хоружа, О.М. Олексюк, О.В. Уваркіна, Н.М. Віннікова]. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 914-919.
3. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?» // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №3 (57). – 2010. – С. 3-11. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/iearticles/?page_nom=2 – Назва з екрану.
4. Моклович Ю.Я. Інклюзивна форма освіти: досвід колективу загальноосвітнього навчального закладу // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (65). – 2013. – С. 40-44.
5. Таранченко О.М. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (59). – 2011. – С. 18-24.
6. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: [метод. посіб.] / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / Уклад. С. Єфімова. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012». – 152 с.
7. www.ussf.kiev.ua/ieeditions/ – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»
8. www.education-inclusive.com/materiali-shho-prisvyacheni-inklyuzivnij/ - сайт канадсько-українського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»

Семінарське заняття 4

Організаційно-методичні умови професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі.

Тема 6. РОЛЬ РОДИНИ У ВПРОВАДЖЕННІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ (2 год.)

Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітнє середовище. Батьки як члени навчальних команд. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Завдання батьків як членів навчальної команди. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Волонтерство та адвокатство батьків.

Соціально-педагогічні умови формування батьківської компетентності у родинях дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Основні поняття теми: батьківська компетентність, волонтерство, адвокатство батьків.

Рекомендована основна література

1. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – С. 76-89. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
2. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?» // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №3 (57). – 2010. – С. 3-11. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/iearticles/?page_nom=2 – Назва з екрану.
3. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 48-77. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.
4. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: [навч.-метод. посіб. у 9 книгах] / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К., ТОВ ВПЦ «Літопис-ХХ», 2010. – (Серія «Інклюзивна освіта»). [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=3 – Назва з екрану.

Рекомендована додаткова література

1. Єфімова С.М. Як зробити школу інклюзивною?: [практичний посіб. для адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com> – Назва з екрану.
2. Колупаєва А.А.Інклюзивна школа: особливості організації та управління: [навч.-метод. посіб.]/А.А.Колупаєва, Н.З.Софій, Ю.М.Найда - К.: 2007. – 128 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=4 – Назва з екрану.
3. www.ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom=4 – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»

Контрольно-модульна робота № 2 (тести).

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Основи інклюзивної педагогіки»

Разом: 54 год., лекції – 12 год., семінарські заняття – 8 год., індивідуальні заняття – 4 год., модульний контроль – 3 год., самостійна робота – 27 год..

Модулі	Змістовий модуль I		Змістовий модуль II			
Назва модуля	Теоретичні та законодавчо-нормативні засади інклюзивної освіти		Організація професійної діяльності вчителя початкових в умовах інклюзивного навчання			
Кіл. балів за модуль	49 балів		91 бал			
Теми	1	2	3	4	5	6
Теми лекцій	Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи (1 б.)	Норм.-правове забезпечення інклюзивної освіти (1 б.)	Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання (1 б.)	Педагогічний супровід дітей з порушеннями психофізичного розвитку в інклюзивному класі (1 б.)	Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі (1 б.)	Роль родини у впровадженні інклюзивної освіти (1 б.)
Теми семінар. занять	Генезис науково-теоретичних підходів – до проблеми залучення осіб з особл. психофиз. Розвитку в загально-освітній простір (1 б.)	Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі інклюзивної освіти (1 б.)		Особливості педагогічного супроводу молодших школярів різних нозологічних груп в умовах інклюзивного навчання. (1 б.)	Організаційно-методичні умови професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі (1 б.)	
Бали за роботу на семін.	10 балів		10 балів			
Самост. робота	Табл. 6.1 (5 б.)	Табл. 6.1 (5 б.)	Табл. 6.1 (5 б.)	Табл. 6.1 (5 б.)	Табл. 6.1 (5 б.)	Табл. 6.1 (5 б.)
Види пот.конт.	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)		Модульна контрольна робота 2 (25 балів)			
ІНДЗ	Творчий проект (30 б.)					

Всього: 140 бали; коеф. 1,4

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Семінарське заняття 1

Тема: Генезис науково-теоретичних підходів до проблеми залучення осіб з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір.

План заняття

I. Усні завдання.

1. Як Ви розумієте розмаїття, гнучкість і трансформацію освітнього середовища? Наведіть приклади розмаїття навчального середовища, гнучкості навчального процесу та трансформації освітньої системи.
2. Як соціально-політичні процеси вплинули на освіту дітей з порушеннями психофізичного розвитку?
3. Надайте порівняльну характеристику медичній і соціальній моделям розуміння особливих освітніх потреб з точки зору забезпечення права дитини на освіту.
4. Розкрийте особливості впровадження інклюзивної освіти в Україні.

II. Заповніть картку: «Основні переваги інклюзивного підходу для різних учасників освітнього процесу»/

Учасники освітнього процесу	Основні переваги
Діти з особливими потребами	
Діти з типовим розвитком	
Педагоги	
Суспільство	
Батьки	

III. Заповніть картку: «Понятійно-категоріальний апарат інклюзивної освіти»

Поняття	Зміст
Діти з особливими освітніми потребами	
Сегрегація	
Інтеграція	
Освітня інтеграція	
Соціальна інтеграція	
Інклюзія	
Інклюзивна освіта	
Інклюзивне навчання	

IV. Складіть карту знань: «Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища», скориставшись статтею Тіма Лормана «Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?»» і охарактеризувавши кожен зі «стовпів» у малих групах [11].

V. Складіть карту знань: «Переосмислення ролі вчителя в умовах інклюзивного навчання», скориставшись статтею Шеріл Діксон «Інклюзія, а не сегрегація або інтеграція, – ось що потрібно учневі з особливими потребами»[3] *інтернет джерела*.

Рекомендована основна література

[1; 4, с. 5-31, 50-141; 5, с.7-20; 11, с. 6-21]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 1; 3; 8; 11; 17; інтернет-джерела: 2; 5; 6; 8; 9; 13; 17; 21-23]

Семінарське заняття 2

Тема: Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі інклюзивної освіти

План заняття

I. Усні завдання.

1. Назвіть і проаналізуйте основні міжнародні документи в галузі прав осіб з порушеннями психофізичного розвитку.
2. На основі теоретичних знань визначте зобов'язання держав, які ратифікували: Конвенцію ООН про права дитини, стаття 28: «Держави визнають право дитини на освіту, з метою поступової реалізації цього права на основі надання рівних можливостей вони повинні ...» та Конвенцію ООН про права людей з інвалідністю, стаття 24 «Освіта».
3. Розкрийте завдання, які окреслені в Конвенціях ООН і Саламанській декларації, перед освітою осіб з особливими потребами та основні принципи інклюзивної освіти, задекларовані в них.
4. Назвіть і проаналізуйте нормативно-правові документи, які забезпечують корекційно-реабілітаційну допомогу дітям з особливими потребами в Україні.
5. Визначте шляхи, якими можна досягти рівного доступу до якісної освіти.
6. Охарактеризуйте основні негативні фактори, що створюють труднощі для впровадження інклюзивного навчання.

II. Підготуйте презентацію на тему: «Закони та нормативно-правові акти, які регламентують інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами в Україні».

III. Прокоментуйте визначення, подане в Саламанській декларації: «У рамках інклюзивних шкіл діти з особливими освітніми потребами мають одержувати додаткову допомогу, яка потрібна їм для забезпечення їхнього повноцінного навчання. Інклюзивні школи є найефективнішим засобом, що гарантує солідарність між дітьми з особливими потребами та їхніми однолітками. Зарахування дітей до

спеціальних шкіл, спеціальних класів чи до секцій у межах будь-якої школи на постійній основі має бути винятком, рекомендованим тільки в тих випадках, коли цілком очевидне те, що навчання у звичайних класах може задовольнити освітні чи соціальні потреби певної (окремої) дитини, або, якщо це необхідно для благополуччя цієї дитини або інших дітей».

IV. Проаналізуйте «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п> – Назва з екрану.

Визначте: завдання навчального закладу щодо запровадження інклюзивного навчання; особливості діяльності вчителя початкових класів в класі з інклюзивним навчанням.

V. Напишіть есе: «Чому саме батьки повинні мати визначальне право у виборі освітніх послуг для своєї дитини, контролювати, стежити за процесом навчання, брати у ньому участь?»

Рекомендована основна література

[**1**; **4**, с. 32-49, 158-171; **5**, с. 21-43; **11** с.22-35; **13**; інтернет-джерела:6; 12; 16-18]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 1; 5-7; 8; 11; 16; інтернет-джерела: 2; 3; 5; 8; 13-18, 21-23]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ
КЛАСІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ**

Семінарське заняття 3

Тема: Особливості педагогічного супроводу молодших школярів різних нозологічних груп в умовах інклюзивного навчання.

План заняття

I. Усні завдання:

1. Назвіть і охарактеризуйте основні чинники, що сприяють ефективній педагогічній практиці в умовах інклюзивного класу.
2. Визначте особливості навчальної діяльності різних нозологій учнів та запропонуйте підходи, які сприятимуть ефективному залученню учнів цієї нозології до навчально-виховного процесу. Одна нозологія на вибір: діти з порушеннями зору, діти з порушеннями слуху, діти з порушеннями функцій опорно-рухового апарату, діти з порушеннями мови, діти з розумовою відсталістю, діти з розладами спектру аутизму. (Студенти розподіляють нозологічні групи таким чином, щоб вони були повністю представлені під час семінарського заняття).
3. Охарактеризуйте особливості корекційно-розвивальної роботи у процесі інклюзивного навчання.

II. Обдумайте ситуацію: Працюючи в малих групах обговорить переваги інклюзивного навчання в класі для учнів з особливим освітніми потребами та інших учнів з типовим розвитком.

III. Складіть карту знань: «Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища», скориставшись статтею Тіма Лормана «Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?»» і охарактеризувавши кожен зі «стовпів» у малих групах [11].

IV. Складіть карту знань: «Особливості діяльності вчителя по сіткових класів з різними нозологіями учнів», скориставшись статтями навчально-методичного посібника Колупаєвої А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Розділ 3. «Діти з особливими освітніми потребами» [6]

V. Напишіть есе: «Яким чином, можна здійснити перехід від традиційної до інклюзивної школи».

Рекомендована основна література

[3; 5, с. 101-111; 9; 10; 11, с. 81-94; 12; 14]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 3; 4; 11; 13; 15; 17-19; 20-23; інтернет-джерела: 1-6; 11-18; 20-22]

Семінарське заняття 4

Організаційно-методичні умови професійного співробітництва в загальноосвітньому навчальному закладі з інклюзивним навчанням.

План заняття

I. Усні завдання:

1. Охарактеризуйте поняття «професійне співробітництво міждисциплінарної команди спеціалістів в інклюзивному середовищі».
2. Чому командна робота спеціалістів є базовим компонентом формування інклюзивного середовища в освітніх закладах для забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з психофізичними порушеннями?
3. Охарактеризуйте напрями міждисциплінарного супроводу дітей з особливими потребами в загальноосвітньому закладі з інклюзивною формою навчання

II. Підготуйте презентацію на тему «Забезпечення командної взаємодії у процесі розробки та впровадження Індивідуальної програми розвитку» підготувавши презентації за наступними підтемами: мета і завдання ІПР; роль батьків у складанні та реалізації ІПР; розробка ІПР – як провести першу установчу зустріч команди; складові ІПР; основні вимоги до написання ІПР.

використавши наступні джерела:

- Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. Тема 8 «Індивідуальний навчальний план та його складові. Складання індивідуального навчального плану» [16]

- Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання / Інструктивно-методичний лист МОН, молоді та спорту № 1/9-384 від 18.05.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/ – Назва з екрану. [13] *інтернет джерела*

III. Напишіть есе на тему: «Чому важливо залучати батьків до роботи в команді»

IV. Напишіть есе на тему: «Інклюзія чи сегрегація – роздуми батьків»

Рекомендована основна література

[7; інтернет-джерела: 20]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 4; 13; 22; 23; інтернет-джерела: 1; 2; 4; 11; 18; 20-22]

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи

1. Заповніть картку.

Основні ознаки сегрегативного та інклюзивного навчання.

Ознаки сегрегативного навчання	Ознаки інклюзивного навчання

Рекомендована основна література

[1; 4, с. 5-31, 50-141; 5, с.7-20; 11, с. 6-21]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 1; 3; 8; 11; 17; інтернет-джерела: 2; 5; 6; 8; 9; 13; 17; 21-23]

Тема 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти

1. Заповніть картку.

Основні поняття	Зміст
Загальна Декларація ООН про права людини	
Конвенція ООН про права дитини	
Конвенція ООН про права людей з інвалідністю	
Саламанська декларація	
Принципи інклюзивної освіти	
Законодавча освітня база України щодо організації і впровадження інклюзивної освіти	

Рекомендована основна література[**1; 4**, с. 32-49, 158-171; **5**, с. 21-43; **11** с.22-35; **13**; інтернет-джерела:6; 12; 16-18]**Рекомендована додаткова література**

[друковані джерела: 1; 5-7; 8; 11; 16; інтернет-джерела: 2; 3; 5; 8; 13-18, 21-23]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ
КЛАСІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Тема 3. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.

Підготуйте доповідь на тему: «Вчитель інклюзивного класу: десять кроків до вдосконалення».

Рекомендована основна література

[3; 5, с. 101-111; 9; 10; 11, с. 81-94; 12; 14]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 3; 4; 11; 13; 15; 17-19; 20-23; інтернет-джерела: 1-6; 11-18; 20-22]

Тема 4. Педагогічний супровід дітей з порушеннями психофізичного розвитку в інклюзивному класі

Складіть карту знань: «Алгоритм - педагогічного супроводу учня молодших класів в умовах інклюзивного навчання».

Рекомендована основна література

[3; 5, с. 101-111; 9; 10; 11, с. 81-94; 12; 14]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 3; 4; 11; 13; 15; 17-19; 20-23; інтернет-джерела: 1-6; 11-18; 20-22]

Тема 5. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі.

Складіть карту знань «Бар'єри в розвитку професійного співробітництва та шляхи їх подолання».

Рекомендована основна література

[7; інтернет-джерела: 20]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 4; 13; 22; 23; інтернет-джерела: 1; 2; 4; 11; 18; 20-22]

Тема 6. Роль родини у впровадженні інклюзивної освіти.

Поміркуйте та представте помічник-радник у вигляді Word-документу для:

- вчителів, які працюють в інклюзивному класі;
- батьків, які виховують дітей з ООП;

Рекомендована основна література

[3; 4; 5, с. 76-89; 11, с. 63-80; 12]

Рекомендована додаткова література

[друковані джерела: 1; 3; 17; 19; інтернет-джерела: 2; 4; 5; 18; 21; 22]

Таблиця 6.1

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль І.		
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ		
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ		
Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи (2 год.)	Семінарське заняття, індивідуальне завдання, модульний контроль	5
Тема 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти (2 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль.	5
Змістовий модуль ІІ.		
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ		
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ		
Тема 3. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання (2 год.)	Модульний контроль.	5

Тема 4. Педагогічний супровід дітей з порушеннями психофізичного розвитку в інклюзивному класі (3 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль.	5
Тема 5. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі (1 год.)	Семінарське заняття, модульний контроль.	5
Тема 6. Роль родини у впровадженні інклюзивної освіти (2 год.)	Модульний контроль.	5
<i>Разом: 27 год.</i>	<i>Разом: 35 балів</i>	

VII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

(навчальний проект)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ІНДЗ прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Основи інклюзивної педагогіки» – це вид науково-практичної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, висвітлює рівень опанування знаннями з корекційної та інклюзивної педагогіки та практичними вміннями аналізувати досліджувану проблему, відображає певний рівень навчальної компетентності студента-бакалавра. З даної дисципліни студент виконує індивідуально-дослідне завдання (творчий проект) за результатами вивчення змістових модулів I, II.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена практична робота у межах навчальної програми курсу «Основи інклюзивної педагогіки», яка виконується на основі знань, умінь та

навичок, отриманих під час лекційних, практичних занять і охоплює значний обсяг змісту навчального курсу.

Вид ІНДЗ – підготувати методичну брошуру та мультимедійну презентацію до неї «Поради педагогам: якщо у вашому класі навчається дитини з (порушенням слуху, зору, опорно-рухового апарату, мовлення, поведінки, розумового розвитку, розладами спектру аутизму, має комплексні труднощі у навчанні. Студенти обирають одну нозологічну групу на вибір, таким чином щоб всі нозологічні групи були представлені)». Брошура має включати поради педагогам початкових класів з питань організації освітнього процесу учнів обраної нозологічної групи та поради педагогам щодо співпраці із батьками дитини обраної нозологічної групи.

Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл. 7.1; 7.2.

Таблиця 7.1

Критерії оцінювання ІНДЗ (творчого проекту)

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Адекватність представлених матеріалів для дітей з певним порушенням розвитку.	10
2.	Літературне і технічне оформлення друкованих матеріалів і матеріалів на електронних носіях.	5
3.	Оригінальність представлених матеріалів в аспекті методичного наповнення.	15
Разом		30 балів

Таблиця 7.2

Шкала оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	26-30	Відмінно
Достатній	21-25	Добре
Середній	11-20	Задовільно
Низький	0-10	Незадовільно

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» з курсу «Основи інклюзивної педагогіки» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 8.1., табл. 8.2.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного
(модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекції (1 бал)	6
2.	Відвідування практичного (семінарського) заняття (1 бал)	4
2	Робота на семінарському занятті (10 балів)	20
2.	Виконання модульної контрольної роботи (25)	50
4.	Виконання завдання для самостійної роботи (5)	30
5.	ІНДЗ (виконання творчого проекту)	30
Підсумковий рейтинговий бал		min. 140 max. 160

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, доповіді, презентація завдань для практичних занять, участь в інтерактивних обговореннях.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; карти знань, картки для самостійної роботи, конспекти занять.
- **Комп'ютерного контролю:** презентації доповідей та творчих проєктів.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 8.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності
в європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 68	«задовільно»	E
69-74	«задовільно»	D
75 – 82	«добре»	C
83 – 89	«добре»	B
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 8.3.

Таблиця 8.3

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння

	вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань; позаяк у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Кожний модуль включає бали за відвідування лекцій, семінарських занять, поточну роботу студента на семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, написання модульної контрольної роботи.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі тестового контролю.

Індивідуальні навчально-дослідницькі завдання у вигляді творчого проекту презентуються та захищаються на індивідуальних заняттях (див. п. «Захист творчих проектів»).

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на семінарських заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;

- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні:* вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; інтерактивні методи навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни та зацікавленості.

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ презентації лекцій;

- ✓ підручники та навчальні посібники;
- ✓ навчально-методичні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

XI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ДРУКОВАНІ ТА ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

Основні друковані джерела

1. Байда Л.Ю. Інвалідність та суспільство:[навч.-метод. посіб.] / Л.Ю. Байда, О.В. Красюкова-Еннс, С.Ю. Буров та ін. / За заг. ред. Л.Ю. Байди, О.В. Красюкової-Еннс. – К., 2012. – 216 с.
2. Данілавічуте Є.А. Закономірності виникнення, сутність та місце інклюзії у єдиній системі освіти в Україні // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (65). – 2013. – С. 2-8.
3. Єфімова С.М. Лідерство та інклюзивна освіта: [навч.-метод. посіб.] / С.М. Єфімова, С.В. Королюк / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 164 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
4. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: [практ. посіб.] / [Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.
5. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

6. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 273 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
7. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – К.: «АТОПОЛ», 2010. – 96 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
8. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілявічутє, С.В. Литовченко. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 197 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
9. Колупаєва А.А. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Н.З. Софій, Ю.М. Найда - К.: 2007. – 128 с. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/ieeditions/?page_nom - Назва з екрану
10. Конвенція ООН про права людей з інвалідністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 - Назва з екрану
11. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?» // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №3 (57). – 2010. – С. 3-11.
12. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / Дитина. **Програма** навчання і виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. – С. 94-99, 162-165, 239-243, 399-406.
13. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / О.В. Мартинчук,

- В.М. Вертугіна // **Методичні рекомендації** до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту: В.О. Огнев'юк; наук. ред. Н.В. Кудикіна, В.У. Кузьменко; авт. кол. Е.В. Белкіна, Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова, М.С. Вашуленко та [ін.] / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 291-307.
14. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
  15. Найда Ю.М. Соціальна інклюзія. Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія [метод.посіб.]/Ю.М.Найда, Ткаченко Л.М.- К: ТОВ «Видавничий Дім «Плеяди», 2012.- 68с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ussf.kiev.ua/iearticles/72> - Назва з екрану.
  16. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – 307 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
  17. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: [навч.-метод. посіб. у 9 книгах] / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К., ТОВ ВПЦ «Літопис-ХХ», 2010. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
  18. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994. – К., 2000. – 21 с.
  19. Сак Т. Контроль та оцінювання соціальної компетентності учнів з особливостями психофізичного розвитку в інклюзивному класі // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (58). – 2010. – С. 8-11.

Додаткові друковані джерела

1. Выготский Л.С. Собр. соч. в 6-ти т. / Л. С. Выготский. – М.: Изд-во Акад. пед. наук, 1983. – Т. 5. Основы дефектологии / Под ред. Т.А. Власовой. – 1983.– 369 с.
2. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. // Е. Деніелс, К.Стаффорд – Львів: Т-во «Надія», 2000.– 255 с.
3. Данілявічутє Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / Е.А. Данілявічутє, С.В. Літовченко / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
4. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 2. – С. 252-258.
5. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 30. – С. 142-150.
6. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 2-3. – С. 36-42.
7. Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи.Резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lokachi-osvita.ucoz.ua>RMPK/inkluzivna_osvita_v... - Назва з екрану
8. Малофеев Н.Н. Современный этап в развитии системы образования в России: результаты исследования как основа для построения программы развития // Дефектология. – 1997. – № 6. – С. 3-14.
9. Мартинчук О.В. Формування толерантності як складової професійно-педагогічної підготовки студентів до роботи в інклюзивних закладах освіти // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 березня) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка та ін.; за заг. ред. В.О. Огнев'юка [редкол.: В.О. Огнев'юк, В.П. Андрущенко, Л.Л. Хоружа, О.М. Олексюк,

- О.В. Уваркіна, Н.М. Віннікова]. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 914-919.
10. Моклович Ю.Я. Інклюзивна форма освіти: досвід колективу загальноосвітнього навчального закладу // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (65). – 2013. – С. 40-44.
  11. Лупарт Дж. Шкільна реформа в Канаді: перехід від роздільних систем освіти до інклюзивних шкіл / Джуді Лупарт, Чарльз Веббер // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (55). – 2010. – С. 6-11.
  12. Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.2004. – № 569/38 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 N 623/61) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-do-polozhennja-pro-centralnu-ta-respublik-doc80612.html> – Назва з екрану.
  13. Порядок комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу / Наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я від від 27.03.2006. – № 240/ 165. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=6265> – Назва з екрану.
  14. Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: [навч. курс та наук.-метод. посіб.]. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

15. Сак Т.В. Технологія зворотного зв'язку в інклюзивному навчанні // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (64). – 2012. – С. 2-5.
16. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні // Дефектологія. – № 2. – 2004. – С. 6-11.
17. Специальная педагогика: [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Л.И. Аксёнова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др. / Под ред. Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2001. – 400 с.
18. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
19. Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.
20. Таранченко О.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / О.М. Таранченко, Ю.М. Найда / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнична група «А.С.К.», 2012. – 124 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
21. Таранченко О.М. Діти з порушеннями слуху в інклюзивному закладі // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (58). – 2010. – С. 3-8.
22. Таранченко О.М. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (59). – 2011. – С. 18-24.
23. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: [метод. посіб.] / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / Уклад. С. Єфімова. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012». – 152 с.

Інтернет-джерела

1. Аналіз законодавства України щодо відповідності міжнародним вимогам забезпечення рівних прав у здобутті освіти для дітей з особливими потребами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com/materiali-shho-prisvyacheni-inklyuzivnij/> - Назва з екрану
2. Василенко О.М. Соціально-педагогічна робота з учнями з особливими потребами в загальноосвітній школі інклюзивної орієнтації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vmurol.com.ua/upload/publikatsii/Problemi_studentiv_z_invalidnistyu/pdf/Vasilenko_Soc_ped_robota.pdf (дата звернення: 06.08.2013). – Назва з екрану.
3. Діксон Шерел «Інклюзія, а не сегрегація або інтеграція, – ось що потрібно учневі з особливими потребами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ussf.kiev.ua/iearticles/?page_nom=2 - Назва з екрану.
4. Довідник видань проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»: мат-ли Міжнародної конференції «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні: знання, практика та політика» (11-12 лютого 2013 р., Київ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvitportal.lviv.ua/portal/doc/Довідник_видань_проекту.pdf – Назва з екрану.
5. Зміни до Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.2004. – № 569/38 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 N 623/61) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-do-polozhennja-pro-centralnu-ta-respublik-doc80612.html>.

6. Єфімова С.М. Як зробити школу інклюзивною?: [практичний посіб. для адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.education-inclusive.com](http://www.education-inclusive.com) – Назва з екрану.
7. Конвенція ООН про права людей з інвалідністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 - Назва з екрану
8. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН України від 01.10.2010 р. № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>. – Назва з екрану.
9. Мартинчук О.В. Вплив філософського знання на розробку проблеми освітньої інтеграції дітей з особливими потребами / Современная наука: тенденции развитияМеждународная научная конференция (5-7 июля, 2013 г., Будапешт) / Martynchuk E. V. The influence of philosophic knowledge on the development of the problem of educational integration of the children with special needs // Scientific and professional conference: Modern science tendencies of development heed in Budapest 5 th -7 th july 2013. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://scaspee.com/conference-bdquomodern-science-tendencies-of-developmentrdquo.htm> – Назва з екрану.
10. Мартинчук Е.В. Особенности организации и обеспечения инклюзивного обучения в общеобразовательных учебных заведениях Украины // Педагогика и психология: [научно-методический журнал] / Глав. ред. С.Ж. Пралиев / Казахский Национальный педагогический университет имени Абая. – Алматы. – №1 (14). – 2013. – С. 6-10. http://www.kaznpu.kz/docs/1_2013.pdf#page=6.
11. Мартинчук О.В. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти // Вісник психології і педагогіки: [Електронний ресурс]: Збірник наук. праць / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 8. –

К., 2012. – Режим доступу до збірника: <http://www.psyh.kiev.ua>.

12. Мартинчук О.В. Теоретичні основи формування професійної компетентності вихователів дошкільних закладів у сфері розвитку дітей з особливими освітніми потребами // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Корекційна освіта: історія, сучасність, перспективи» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 6-7 жовтня 2011 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fkspp.at.ua/Bibl/zbirnik17-1.pdf#page=83> – Назва з екрану.
13. Миронова С.П. Корекційно-педагогічний супровід інклюзивної освіти // Матеріали інтернет-конференції / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fkspp.at.ua/konf2/mironova_s.p..pdf – Назва з екрану.
14. Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання / Інструктивно-методичний лист МОН, молоді та спорту № 1/9-384 від 18.05.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/ – Назва з екрану.
15. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах // Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п> – Назва з екрану.
16. Про затвердження заходів щодо впровадження інклюзивного навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2015 року / Наказ Міністерства освіти й науки України № 1034 від 23.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1034729-13> – Назва з екрану.
17. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання / Лист МОНмолодьспорт № 1/9-529 від 26.07.12 р.

[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/30376/ – Назва з екрану.

18. Назарова Н.М. Теоретические и методологические основы образовательной интеграции / Наталья Михайловна Назарова / Инклюзивное образование: методология, практика, технологии // Мат-лы Международной научно-практической конференции (20-22 июня 2011 г., Москва) / Моск. гор. психол.-пед. ун-т; Редкол.: С. В. Алехина и др. – М.: МГППУ, 2011. – С. 7-9. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.inclusive-edu.ru/content/File/konf/sbornik_kon_22_iyunya.pdf – Название с экрана.
19. Семаго М.М. Междисциплинарное взаимодействие специалистов инклюзивного образования / М.М. Семаго, Н.Я. Семаго. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.f-nashideti.ru/inclusiya/182-mezhdisciplin.html> – Название с экрана.
20. www.ussf.kiev.ua/ieeditions/ – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»
21. www.ispukr.org.ua – сайт Інституту спеціальної педагогіки НАПН України
22. www.education-inclusive.com/materiali-shho-prisvyacheni-inklyuzivnij/ - сайт канадсько-українського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» - Назва з екрану